

DOI: <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2025.44.343834>

УДК 81'42:32.019.5:32(100)

СТРІЙ Людмила Іванівна,

кандидат філологічних наук, доцент, декан філологічного факультету
 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
 вул. Змієнка Всеволода, 2, Одеса, 65082, Україна
 e-mail: strijludmila@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-9785-588X>

КІЩЕНКО Алла Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики
 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
 вул. Змієнка Всеволода, 2, Одеса, 65082, Україна
 e-mail: llallaki3005@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-1206-6106>

РИТУАЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ ПУБЛІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню семіотичних параметрів ритуальності як особливості публічної комунікації на матеріалі політичних промов, зокрема в їхньому функціонуванні в мережевому дискурсі. **Актуальність роботи** зумовлена тим, що в сучасному світі особистий бренд політика стає невід'ємною частиною його публічного образу, а цей бренд суттєво конструюється через ритуальні практики й символічні дії. У цифрову добу ритуальність набирає нових смислів, значень і втілень: від класичних політичних церемоній вона трансформується у форму мережевого ритуалу-гри, що реалізується в онлайн-комунікації та істотно впливає на індивідуальну й колективну свідомість. **Метою роботи** є виявити ознаки ритуальності як особливості публічних промов у мережевому дискурсі на матеріалі політичних промов. У науковій розвідці поставлено й розв'язано **такі завдання**: визначено знакові компоненти ритуальності на матеріалі політичних промов; описано ритуальний характер політичної комунікації в офлайн- і онлайн-вимірах; здійснено семіотичний та лінгвістичний аналіз інавгураційних дій і промов українських політиків; окреслено сучасні тенденції трансформації ритуалу в мережевому політичному дискурсі та специфіку його сакралізації / десакралізації. **Об'єктом** дослідження є українська політична публічна та мережева комунікація, а **предметом** – ритуальність як комплекс семіотичних, дискурсивних і комунікативно-прагматичних характеристик політичних промов. Методологічну основу становлять семіотичний підхід до політичного дискурсу, елементи дискурсивного аналізу, контекстуально-інтерпретаційний та компонентний аналіз, що уможливили виявлення символічних кодів ритуальності, опис ритуальних жанрів, інтерпретацію їхніх функцій і стратегій у публічній комунікації. У роботі уточнено дефініцію ритуалу як символічної форми соціальної поведінки, що систематизує сферу емоцій, та запропоновано авторське розуміння ритуального спілкування в мережі як стереотипованої, повторюваної та культурно закріпленої форми цифрової взаємодії, орієнтованої не стільки на передавання нової інформації, скільки на емоційну стабілізацію, підтримання соціальних зв'язків і відтворення спільної ідентичності. Показано, що питомою відмінністю ритуальності у традиційному та мережевому спілкуванні є ігровий компонент, який зумовлює перехід від сакрального ритуалу до мережевого ритуалу-гри та сприяє появі бурлескної метамовної комунікативної особистості як характерного типу суб'єкта сучасного політичного онлайн-дискурсу. Окреслено основні ознаки й функції ритуальності у політичній комунікації (формалізація символічних дій, церемоніальність, перформативність, інтегративність, ідеологічність, декларативність) та показано, як вони трансформуються в умовах мережевої взаємодії, зокрема через меметичність, вірусність, мінімальний поріг входження, ігровізацію та емоційно-психологічну підтримку. Зроблені **висновки** відкривають перспективи подальших досліджень ритуальності в українському мережевому політичному дискурсі, зокрема в напрямках корпусного, мультимодального та інтердисциплінарного аналізу.

Ключові слова: політична комунікація, ритуал, політичні промови, риторика, мережевий дискурс.

Актуальність теми. У сучасному світі соціальні мережі займають усе більше і більше простору, відіграючи більш помітну роль у житті людей. Одним із важливих елементів мережевого дискурсу є комунікативна особистість. Як зазначає дослідниця Труба Г. М., сьогодні у мережевому дискурсі на зміну традиційній мовній особистості приходить комунікативна, яка демонструє нові моделі взаємодії, що значно різняться від традиційних, активно функціонує і перемагає в мережевому просторі, здійснює доволі істотний вплив на індивідуальну та масову свідомість, що також підкреслює виняткову необхідність її аналітичної реконструкції у всіх аспектах функціонування [5, с. 477]. Політична комунікація сама собою становить складний багатокomпонентний процес, для характеристики якого використовуються й семіотичний підхід, що уможливорює актуалізацію семіотичних і знакових компонентів у політичному дискурсі. А нова площина функціонування ставить нові виклики перед дослідниками. Ґрунтуючись саме на семіотичній методології, доцільно виявити основні ознаки символічності політичної комунікації, зокрема її ритуальну специфіку, яка як елемент виявлена

в політичному дискурсі саме в мережі. Отже, у цьому дослідженні ритуальний аспект політичної діяльності людини належить до актуальних проблем сучасної лінгвістики.

Стан дослідження проблеми. Ґрунтовне вивчення ритуалу почалося в середині XIX століття у межах еволюціоністського (В. Вундт, Р. Маррет, М. Мюллер, С. Рейнак, Ш. Ренан, Г. Спенсер, Е. Тайлор, Дж. Фрезер та ін.), антропологічного (Р. Бенедикт, Е. Еванс-Прітчард, А. Кребер, Ж. Ле Бра, Б. Лінкольн, Д. Міддлтон, А. Редкліф-Браун та ін.), етнографічного і фольклористичного (А. ван Геннеп ін.), психологічного (Г. Бейтсон, П. Діль, Дж. Кемпбелл, Д. Мілер, Е. Нойманн, О. Ранк, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг та ін.), психотерапевтичного (У. Гей, В. Де Марініс, Дж. Дріскілл, А. Клейман, У. Нунан, Ж. Якобі та ін.), психоаналітичного (у межах релігійної психології А. Вергот, А. Делакура, Ж. Дюма, П. Жане, Дж. Леуба), соціологічного (П. Бергера, І. Ваха, Г. Гарфінкеля, Е. Гофмана, Е. Дюркгейма, Р. Коллінза, Б. Майєрхоффа, М. Мосса, С. Мура, У. Уорнера, А. Юбера та ін.), функціоналістського (Р. Бенедикт, А. ван Геннеп, Е. Дюркгейм, Е. Еванс-Прітчард, Л. Леві-Брюль, М. Мосс, А. Редкліф-Браун, В. Тернер та ін.) підходів.

В українській науковій думці тема ритуалу, ритуальної комунікації, вивчають О. Андрощук, О. Вознесенська, О. Пасічник, Т. Пуларія, Н. Сивопляс, Ю. Слуцька; Н. Аксьонова (дослідження міфо-ритуальних аспектів гри); Ю. Слуцька і С. Чуйко (трансформації свят); В. Бурлачук (міфологічне коріння політичної комунікації); Т. Голі-Оглу і Л. Костенко (простір і час в ритуальному тексті); Е. Мельник і У. Хархаліс (ритуал як втілення соціальних відносин і поведінкових моделей).

Метою роботи є виявити ознаки ритуальності як особливості публічних промов у мережевому дискурсі на матеріалі політичних промов. **Об'єкт дослідження** – українська політична мережева комунікація; **предмет** – ритуальність у мережевій політичній комунікації.

Методи дослідження. У дослідженні використано *загальнонаукові методи*: описовий метод, метод спостереження (для виявлення специфіки та засобів ритуалізації політичних текстів у мережі), методи теоретичного аналізу і синтезу (для уможливлення систематизації й узагальнення зібраного матеріалу); *спеціальні лінгвістичні методи*: метод контекстуально-інтерпретаційного аналізу (для визначення функційного навантаження засобів реалізації ритуалізації в українському мережевому політичному дискурсі), аналіз макроструктур контексту; елементи дискурсивного методу (для комунікативно-прагматичної інтерпретації ритуальних жанрів політичного дискурсу); компонентний аналіз (для опису лексичної семантики аналізованих одиниць).

Виклад основного матеріалу. Отже, ритуал, у нашому розумінні, – це *символічна форма соціальної поведінки*, що систематизує сферу емоцій і реалізується через стереотипізовані дії, спрямовані на впорядкування взаємодії між учасниками комунікації. На відміну від обряду, який регулює ідеологічну та свідомісну сферу, ритуал акцентує передусім на емоційному вимірі та виконує функцію стабілізації соціальних зв'язків. Він може включати церемонії як свої структурні елементи та відмежовується від звичаю тим, що має вищий рівень символічної організованості й не належить до буденно-побутового рівня поведінки.

У цьому контексті логічним є визначення ритуального спілкування як унікального способу з'єднання зі своїми коренями, посилення спільних досвідів та утворення особливої атмосфери, що сприяє взаєморозумінню та взаємовідносинам, надає можливість зануритися у світ магії та сакральності, покращує емоційний стан та допомагає подолати життєві труднощі [8].

Отже, ми пропонуємо таке визначення *ритуального спілкування у мережі* – це *форма соціальної взаємодії, що реалізується через стереотипізовані, повторювані та культурно закріплені взаємодії, що реалізуються через стереотипізовані, повторювані та культурно закріплені комунікативні дії у цифровому середовищі, яке передає не власне інформацію, а виконує функцію емоційної стабілізації, підтримання соціальних зв'язків та відтворення спільної ідентичності учасників онлайн спілкування*.

Важливо відзначити, що ритуальне спілкування може уналежнювати певні специфічні церемонії (жести, сценарії, привітання, реакції), усе це підсилює відчуття приналежності до певної спільноти та впорядковує міжособистісне спілкування у мережі.

Це підтверджується і наявними функціями ритуального спілкування у політичному дискурсі поза мережею [4]: формалізація символічності дій (закріпленням тексту і протоколу, у

яких відбувається інавгурація, на основі якого відбувається політичний символізм); підвищена церемоніальність (урочистість ритуальності дій та використанням символічних предметів сакрального характеру); сценічна цілісність інавгурації (завершена послідовність процедур і дій); фатичність комунікації (протиставлення інформативності); соціальна значимість інавгурації (загальна характеристика урочистості події); повторюваність або періодичність (циклічний характер).

Питомою відмінністю ритуальності у звичайному та мережевому спілкуванні виступає гра як базовий механізм взаємодії. Якщо в традиційному соціальному ритуалі домінує усталена послідовність дій, що відтворює культурні моделі та емоційні стани спільноти, то в мережевому середовищі ця ритуальність набуває ігрової природи, підсиленої цифровими кодами, меметичністю та масовою участю. Мережева ритуальність ґрунтується на елементах символічної гри: повторюваних шаблонах поведінки (реакції, лайки, емодзі, флешмоби), ритуальних сценаріях (щоденні привітання, тематичні хештеги, «входження» у спільноту через певний формат мовлення) та наративній варіативності, яка дозволяє учасникам вільно поєднувати серйозність і жарт. Саме ігровість забезпечує динамічність і привабливість мережевих ритуалів, робить їх відкритими, інклюзивними, емоційно регульованими та гнучкими. Таким чином, гра стає ключовим принципом, що відрізняє ритуальність онлайн-комунікації від традиційної, надаючи їй характеру перформативної, креативної та самоіронічної взаємодії.

На думку дослідника Е. Тайлора, ритуальна поведінка є маловивченим ігровим елементом сучасного ритуалу із відсутнім комплексним розглядом проблеми.

Перш ніж розпочати виявлення ігрового елемента в ритуалі і ритуального в грі, варто проаналізувати визначення поняття «гра».

Так, Е. Тайлор тлумачив гру як пережитки дитячих років, до яких дослідник уналежнював численні випадки, де від старого звичаю збереглося досить елементів для розпізнання походження, хоча звичай втратив свою форму, а сам пристосувався до нових умов і продовжує займати своє місце з огляду на своє власне значення [9, с. 67, 73]. Інший дослідник Р. Кайуа дискутує Е. Тайлором і заперечує трактування гри як відродженої форми серйозної, урочистої діяльності, розглядаючи дитячу гру і серйозну діяльність як два одночасно присутніх елементи [9, с. 90].

Питомим дослідженням на тему гри в історії культури є монографія нідерландського дослідника Й. Гейзинги «*Homo ludens*» (Людина, що грається). На його думку, «культура, в її найширшому сенсі, грається. Вона не виростає з гри, як живий плід, який вивільняється з материнського тіла, вона розгортається в грі і як гра» [7, с. 168]. За таким підходом гра започаткувала такі форми діяльності, як культ, поезія, музика і танець, право тощо [7, с. 206]. Проте для Гейзинги визначальним твердженням, відтворюваних у певних межах місця, часу, спільноти, правил, стає свобода, яка виявляється до добровільного прийняття правил і гри, звільнення від «повної користі» і серйозності, та «особливий пасіонарний відчуттєвий» з елементом, священний або світський, залежно від того, чи є гра священнодійством або забавою» [7, с. 131]. Так, ми приєднуємося до думки Г. Нівні, яка проаналізувала більшість наявних визначень гри і вважає її добровільною участю і емоційною залученістю гравців, плинним ігровим результатом, просторово-часовими рамками, творчим компонентом [1, с. 160 – 181].

Гра є найближчою до ритуалу формою символічної поведінки, оскільки обидва феномени виконують спільні культурно-психологічні функції: моделюють соціальну реальність, структурують емоційний досвід і створюють особливий простір взаємодії, відокремлений від буденності. Як гра, так і ритуал передбачають умовність, повторюваність, наявність сценарію та занурення в іншу – символічну – реальність, де дії учасників набувають значення, що перевищує їх утилітарний зміст. Їхня спорідненість посилюється історичною взаємодією: у культурному розвитку людства ритуальні практики та ігрові форми існували не ізольовано, а в постійному взаємопроникненні, утворюючи гібридні явища – від ритуальних ігор у первісних племен до сучасних свят, що синтезують обрядовість, перформативність і елементи розваги. У сучасному суспільстві, де перформанс набув самостійного статусу, а дозвоільна культура тягнє до ігровізації, гра виконує ті самі функції емоційної розрядки, соціальної згуртованості та символічного впорядкування досвіду, що й ритуал. Саме тому гра є близькою до ритуальності: вона дозволяє людині виходити за межі звичного, створювати спільний простір значень,

переживань і дій, де формується відчуття єдності та причетності – ключові характеристики будь-якого ритуалу.

У мережевому дискурсі ігровість стає особливо актуальною через саму природу цифрового середовища, яке стимулює перформативність, варіативність і легкість входження у символічну роль. На відміну від офлайн-взаємодії, де ритуальні практики мають сталі культурні рамки, онлайн-комунікація постійно відтворює ігровий формат через меми, реакції, емодзі, флешмоби, рейтинги, лайки та інші маркери «участі», що надають соціальним діям елементу гри. Саме ігровість дає змогу учасникам мережевого спілкування експериментувати з ідентичністю, моделювати альтернативні образи й продукувати нові комунікативні ролі. У цьому контексті саме гра стає передумовою виникнення бурлескної метамовної комунікативної особистості [5] – суб'єкта, який взаємодіє в мережі через іронію, самоіронію, гротескне перебільшення, мовну гру та карнавальність. Така особистість не просто виконує ритуальні сценарії, а творчо «зламає» їх, перетворюючи ритуал на перформанс, а перформанс – на спосіб метамовної рефлексії. Саме завдяки ігровому компоненту мережеві ритуали зберігають стабілізуючу функцію в умовах фрагментованої цифрової комунікації: вони забезпечують відчуття належності, спільного досвіду та емоційної синхронізації, водночас відкриваючи простір для творчого самовираження і формування бурлескної особистості як характерного продукту сучасної онлайн-культури.

Ритуальність завжди була невід'ємною складовою людської культури, виконуючи функції емоційної регуляції, соціальної консолідації та символічного впорядкування досвіду. Упродовж історії ритуал мав переважно сакральний характер: він структурував уявлення про світ, визначав межі спільноти та забезпечував відчуття причетності до вищого порядку. Проте в сучасну епоху мережевого суспільства ритуальність зазнає сутнісної трансформації. У цифровому середовищі вона втрачає свою виключно сакральну основу й дедалі більше набуває рис гри – легкої, перформативної, варіативної та позбавленої жорстких норм. Ритуали онлайн постають уже не як священні практики, а як *ігрові сценарії спільної участі*: флешмоби, лайки, емодзі, меметичні цикли й повторювані комунікативні шаблони, що створюють ефект спільності без апеляції до сакрального. Така ігрова ритуальність відповідає динаміці сучасної культури, орієнтованої на швидку зміну ролей, експеримент із ідентичністю та символічну взаємодію, що підкреслює перехід від сакрального ритуалу до *мережевого ритуалу-гри* як домінантної форми сучасної комунікації.

Але попри тісну спорідненість, ритуал і гра відрізняються своїми базовими структурно-функціональними характеристиками. **Ритуал** має стабілізуючу природу: він спирається на усталену символіку, повторювані дії та соціально значущі сценарії, спрямовані на підтримання порядку, ідентичності та емоційної рівноваги спільноти. Ритуал є колективно санкціонованим і передбачуваним, його норми задаються традицією й мають обов'язковий характер. **Гра**, натомість, передбачає свободу дії, варіативність, зміну ролей і добровільність участі. Вона орієнтована на творчість, експеримент, тимчасове «виходження з реальності» та задоволення від процесу. Якщо ритуал прагне впорядкувати досвід і закріпити соціальні смисли, то гра дозволяє ці смисли трансформувати, інтерпретувати або навіть іронізувати над ними. Отже, ритуал установлює порядок, тоді як гра створює можливості для його гнучкого переосмислення [8].

Також варто окреслити і різницю між класичним ритуалом і ритуалом у мережі. Звичайний ритуал відрізняється від ритуалу в мережевому дискурсі передусім своїм походженням, функціональною глибиною та ступенем соціальної санкціонованості. Традиційний ритуал укорінений у культурній пам'яті спільноти, має чітку символічну структуру, фіксовані сценарії та виконує сакральні або соціально значущі функції – відтворення традиції, підтримання ідентичності, емоційної рівноваги та соціального порядку. Він характеризується серйозністю, історичною неперервністю та нормативністю. Натомість ритуал у мережевому дискурсі виникає спонтанно, формується через масову цифрову участь і ґрунтується на принципах ігровості, перформативності та швидкої адаптації. Онлайн-ритуали не мають сакрального підґрунтя, їхня символіка є гнучкою, мінливою та часто іронічною. Вони можуть виконувати подібні функції – створювати відчуття спільності, емоційної синхронізації та впорядкування взаємодії, – однак роблять це через механізми гри, меметичності та мінімальних зусиль для входження у спільний сценарій. Таким чином, мережевий ритуал є більш динамічним, відкритим і варіативним, тоді як традиційний ритуал – стабільним, нормативним і культурно закріпленим.

Табл. 1

Порівняльна таблиця: традиційний ритуал vs мережевий ритуал

Параметр	Традиційний ритуал	Мережевий ритуал
Походження	Укорінений у культурній традиції, передається поколіннями	Виникає спонтанно у цифрових спільнотах, формується через масову участь
Функція	Підтримання соціального порядку, ідентичності, сакральності	Емоційна синхронізація, створення відчуття спільності, участі та належності
Символіка	Стабільна, історично закріплена, сакральна	Гнучка, мінлива, часто іронічна або меметична
Структура	Чіткі сценарії, послідовність дій, нормативність	Ігровість, перформативність, відсутність жорстких правил
Рівень серйозності	Високий, з елементами сакральності та офіційності	Переважно легкий, іронічний, карнавальний
Участь	Переважно колективна, санкціонована традицією	Добровільна, масова, мінімально регульована
Тривалість	Стійкий, тривалий у своїй формі	Швидкоплинний, варіативний, легко трансформується
Механізми включення	Соціальна ініціація, культурні знання	Лайки, репости, хештеги, меми, реакції
Комунікативна роль	Закріплення значень і норм	Трансформація значень, створення нових смислів через гру
Тип особистості	Традиційна ритуальна особистість	Бурлескна метамовна комунікативна особистість (продукт ігровості)

Отже, варто поговорити як ритуальність у політиці відрізняється від ритуальності у мережі. Традиційними виявами ритуальності у політиці є інавгурація голови держави, урочисте приведення до присяги президента, відкриття парламентських сесій, політичні дебати як ритуальний жанр, щорічні звернення голови держави до народу, дипломатичний протокол, вшанування пам'яті (дні жалоби, хвилина мовчання, покладання квітів – політичні ритуали, покликані стабілізувати емоційний стан суспільства та підкреслити єдність перед колективною травмою).

На нашу думку, ці ритуали мають такі ознаки [4]: 1) *формалізація символічності дій* – закріплення тексту і протоколу, у яких відбувається ритуал, на основі якого відбувається політичний символізм (особливості національного сценарію ритуалу інавгурації протягом прийняття дій у Верховній Раді, присяга українському народу); 2) *підвищена церемоніальність* зумовлена урочистістю ритуальності дій та використанням символічних предметів сакрального характеру. Обов'язковими елементами є: візуальні – президентський штандарт, корогва (знак) Президента, гербова печатка та президентська булава, тексти Конституції України та Пересопницького Євангелія, виконання державного гімну; 3) *сценічна цілісність* представлена завершеною послідовністю процедур і дій: оголошення перемоги виборів, виголошення присяги, оголошення символу влади, інавгураційна промова, кожна інавгурація відбувається за єдиним сценарієм, підпорядкованим загальною схемою повторюваних дій, яку не можна порушувати; 4) *фатичність комунікації* традиційно протиставляється її інформативності. Фатичність політичного ритуалу виявляється в акцентуванні подвійного аспекту: ритуалу в самодіях, факт його проведення визначає відповідальне навантаження в політичному дискурсі; 5) *соціальна значимість* обґрунтована загальною характеристикою урочистості події, як це з початком нового стану історії країни, пов'язаного з діяльністю новообраного президента; 6) *повторюваність або періодичність* з її циклічним характером. Ритуал інавгурації після кожних виборів президента – через 5 та інколи 7 років у разі третіх виборів, проголошенням ситуації, коли вибори є позачерговими (приклад каденції Л. Кучми та виборів П. Порошенка).

А до функцій ритуальності у політичному контексті можна уналежити [4]: 1) інтерперсональна функція (засвідчує акт звернення українського народу та звернення до нації від імені обраного президента, напр.: «...освідомлений у всій повноті своєї високої відповідальності, у важливості моменту, до торжества і перемоги у праці української політичної еліти» (Л. Кучма); «Досвід не повинен пригнічувати молодих, а молодь – не боятися досвіду. Ми – одна політична нація, ми – єдиний народ, який обрав шлях України,

моя мета – бути гідним вашої віри, яку ви мені висловили» (В. Ющенко), – ця функція передбачає всезагальне декларування єдності народу, країни, а також ідентифікацію президента з нацією); 2) інтегративна функція (встановлення інтеграції в ідеологічній системі (ми, всі, спільно, єдина нація) (1-ої особи множини), то за десигнатом річі фіксуємо такі слова, як спільність, єдність, об'єднаність, розуміння тощо, напр.: *Ми, громадяни України, свідомі своєї відповідальності, не поділяти її мовно, місцем народження, не поділяємо її, ані за етносом, ні за походженням, ні за політичними поглядами, які ми обираємо* (В. Ющенко); *Україна – різноманітна, але єдина. Ми – українці. Правова єдність об'єднує нас в єдину спільноту нації громадян незалежної держави України* (П. Порошенко); у промові В. Ющенка в значенні єдності вжито меседж про також важливу за актуальністю функцію інтеграції); 3) ідеологічна функція (формування президентських цінностей та закликів до працюючих бути готовими до змін історичної традиції; в інавгураційних промовах президентів України фіксуємо специфіку структури ідеологічної установки – це: по-перше, опис власного бачення й обґрунтування обраного шляху; по-друге, характеристика соціального минулого; по-третє, виявлення актуальних проблем та надання минулого і сучасного традицій пам'яті держави; насамперед це представлено в аналізі цінностей як загальнозначущих установок національної традиції; ідеологічна установка Л. Кравчука: *«Дорогі співвітчизники, іде шлях свободи і демократії, мирної злагоди, розбудови вільної незалежної України. Підсобіть мені у цій боротьбі. Ми вибудовуватимемо наше майбутнє всією громадою. Не відриваймося від власної історії!»* (Л. Кравчук); *«Ми подолаємо всі свої злидні, всі біди, всі негаразди. Ми йдемо не в нікуди. Ми йдемо в Європу, до нової демократії»* (В. Ющенко); тільки так аналіз ідеологічної установки реалізується у функції формування цінностей (В. Ющенко); спостерігається спроба створити міцну основу майбутніх змін, здебільшого ці зміни – політичні, що передбачає опис та формулювання політичних завдань); 4) декларативна функція (формулює політичні наміри, які впливатимуть на політику держави; в інавгураційних промовах президента нація надається як гарант єдності та прав людини; забезпечення втілень боротьби капіталів і президента, того, хто має здатність діяти з позиції втілення ідеологічних інтенцій; кожний промовець формує під час інавгурації свій головний принцип, своєрідне політичне кредо, напр.: *«головний принцип – це бути гідним вашої довіри, яку ви мені висловили»* (В. Ющенко); *«я не підведу вас, я буду вірним президентом України»* (П. Порошенко); декларативна функція передбачає вербалізацію стратегічних завдань: *«моє головне завдання – об'єднати Україну»* (В. Ющенко); *«відновити територіальну цілісність»* (П. Порошенко); тобто інавгураційна промова як текстова форма політичної комунікації виконує не лише інформативну, а й інтегративну, ідеологічну, декларативну функції, що дозволяє ототожнювати її з ритуалом: *«робота і результат є і будуть проєкціями моєї Батьківщини – Наше місце в Європейському союзі, моя мета – Україна в об'єднаній Європі! В серці історичних місць Україна розкриє свої можливості»* (В. Ющенко); *«Я йду на посаду Президента, щоб зберегти і зміцнити єдність України. Забезпечити громадський мир і демократію людських безпек. Знаю: мир – найвищий, чого прагне свободний український народ»* (П. Порошенко); декларативна суть основного політичного принципу передбачає в переліку основних дій програмного характеру – як політичних, так і соціальних, а також структурованих за відповідних умов); 5) перформативна функція (виявляє те, що новий президент присягає народу на вірність, дає клятву мати про країну і виступає як лідер держави; семіотичність цієї функції найбільша, оскільки промова має всі ознаки перформативу в тому, що президент здатний змінити ідеологію, тобто визначити свою мовну символічну роль; промова інавгурації підпорядковується й загальній цілісній логіці-політики на обрану людину – президента).

Ознаки ритуальності у мережі: **1) повторюваність цифрових дій** (мережеві ритуали формуються через регулярне повторення простих комунікативних актів: щоденні ранкові пости: «Доброго ранку, світе!» у Facebook; ритуал «check-in» у сторіз («Привіт, як ви?» щодня о тій самій годині); щотижневі хештег-дні (#ThrowbackThursday, #MotivationMonday); **2) мімемність та символічні маркери** (символи, картинки, емодзі стають «ритуальними знаками» участі в спільноті: використання UП у постах як маркер солідарності; реакція «❤️») як ритуал підтримки; мем «Паляниця» як ритуальний тест на впізнаваність «свій–чужий»); **3) ігровість, карнавальність, самоіронія** (мережевий ритуал часто існує у формі гри: флешмоби TikTok («повтори цей танець», «зроби цей челендж»); Instagram-ігри: «скажи 3 факти про себе – один неправда»; карнавальні аватарки, тимчасові маски для сторінок (на Хелловін, Різдво, День вишиванки); **4) мінімальний поріг входження** (на відміну від традиційних ритуалів, мережеві доступні кожному – одним кліком: поставити лайк у день

пам'яті; приєднатися до флешмобу, просто опублікувавши фото з хештегом (#ArmUkraineNow, #StandWithUkraine); написати у коментар: «Вдячні захисникам!»); **5) масовість і вірусність** (мережеві ритуали швидко набувають масового характеру: «чорні квадрати» в Instagram (#BlackOutTuesday) як ритуал солідарності; флешмоб «Дякуємо медикам» на початку пандемії COVID-19; хвиля зміни аватарок на синьо-жовті у 2022 році); **6) перформативність та публічна участь** (онлайн-ритуал – це не просто дія, а *показ* дії іншим: публічні збори коштів через прозорі баночки у сторіз; прямі ефіри зі словами підтримки; «я зробив донат – зроби і ти» як ритуал включення); **6) колективна емоційна синхронізація** (онлайн-ритуали регулюють емоції спільноти: хвилини мовчання у стрічках соцмереж (зупинка потоків, темні сторіз); колективне «обіймаю» під постами про втрати; масове поширення постів-підтримок під час кризи); **7) тимчасовість і швидкоплинність** (мережеві ритуали рідко тривають довго – вони змінюються за логікою трендів: флешмоб тримається 48–72 години; новий мем стає «ритуалом» на один тиждень; цикли ритуальної поведінки у виборчі періоди (масові сторіз з бюлетенями, наклейками, фактами про кандидатів); **8) формування групової ідентичності** (використання спільних символів («котики ЗСУ», байрактари, меми про Джавеліні); ритуальні коментарі: «Поверніть Крим!», «Все буде Україна!»; обов'язкові жарти всередині спільнот (вчительських, ІТ, волонтерських); **9) виникнення бурлескної метамовної комунікативної особистості** (гра в мережі спричиняє появу ролей із карнавальною, іронічною мовною поведінкою: іронічні «богині таргету», «королі ЗНО», «токсичні викладачі» як онлайн-персонажі; ролики з акторизацією типових ситуацій («вчителька, яка втопилася», «студент на дедаїні»); мемна самоідентифікація: «я та сама людина з мемів про Zoom».

Серед функцій ритуальності у мережі можна виділити:

- 1) *функція емоційної регуляції* (мережеві ритуали допомагають колективно проживати емоції – підтримку, горе, радість, обурення: хвиля однакових аватарок, хвилина мовчання у сторіз, масові слова підтримки під чутливими постами);
- 2) *функція соціальної консолідації* (ритуалістичні дії об'єднують учасників навколо спільних подій, ідей, переживань: флешмоби солідарності (#StandWithUkraine), спільні донати, масові виклики («я зробив – зроби і ти»);
- 3) *функція підтримання групової ідентичності* (ритуальність створює та підкріплює відчуття належності до певної онлайн-спільноти: типові коментарі («Слава Україні!», жарти-всередині груп, стійкі меми спільноти);
- 4) *функція маркування меж «свій / чужий»* (ритуали виконують роль швидкого тесту на впізнаваність культурних кодів: мем «паляниця», ритуальні фрази або хештеги, які outsider не впізнає);
- 5) *функція перформативного самовираження* (участь у ритуалі стає способом заявити про себе, свою позицію, цінності, емоції: сторіз-участь у флешмобах, зміна аватарки, фотографія з виборчої ділянки);
- 6) *функція швидкої комунікативної координації* (ритуальні шаблони дозволяють спільноті діяти злагоджено без попередньої домовленості: масове поширення важливої інформації, синхронне реагування на подію);
- 7) *функція відтворення та трансформації культурних смислів* (мережеві ритуали оновлюють традиційні символи та створюють нові: сучасні меми на основі історичних подій; інтернет-віршики, що перетворюються на культурні символи);
- 8) *функція ігровізації комунікації* (ігровий характер ритуальних практик робить взаємодію більш легкою, творчою й привабливою: челенджі, реакції, емодзі-коди, карнавальні ролі у відео);
- 9) *функція емоційно-психологічної підтримки* (ритуал у мережі допомагає людині не почуватися самотньою: масова підтримка під постами про втрату чи хворобу; «я з тобою», «тримайся», «обіймаю»);
- 10) *функція упорядкування досвіду та стабілізації взаємодії* (ритуал створює передбачувані моделі поведінки у непередбачуваному цифровому середовищі: стандартні формули вітання, правила поведінки в групах, повторювані шаблони коментування);
- 11) *функція генерації бурлескної метамовної комунікативної особистості* (через ігровість ритуал стає механізмом створення особливих мережових ролей, заснованих на іронії, гротеску та мовній грі: типажі «втомлена вчителька», «ідеальний айтішник», «саркастичний науковець» як ритуальні маски.

Висновки. Ритуальність постає базовою характеристикою публічної комунікації, а політичний дискурс – однією з ключових сфер її реалізації. Семіотичний підхід дає змогу розглядати політичні промови як складні знаково-символічні конструкції, у яких ритуал виконує функції емоційної регуляції, соціальної консолідації, підтримання колективної ідентичності та

легітимації влади. Інавгураційні промови українських президентів, проаналізовані в роботі, демонструють стійкий комплекс ритуальних ознак: формалізованість тексту й протоколу, підвищену церемоніальність, сценічну цілісність, фатичність, соціальну значущість та циклічність. Ритуальність у сучасну епоху зазнає трансформації під впливом мережевого дискурсу. Традиційний сакральний ритуал, укорінений у культурній пам'яті, співіснує з новою формою – мережевим ритуалом, що ґрунтується на ігровості, перформативності, меметичності та вірусності. Якщо класичний політичний ритуал пов'язаний із жорстко регламентованими сценаріями і високим ступенем соціальної санкціонованості, то мережевий ритуал є більш динамічним, відкритим, швидкоплинним та гнучким, з мінімальним порогом входження та акцентом на участі, а не на сакральності. Дослідження показало, що ігровий компонент є питомою відмінністю ритуальності у традиційному та мережевому спілкуванні. Гра, як найближча до ритуалу форма символічної поведінки, в умовах цифрової комунікації перетворюється на ключовий механізм формування мережевих ритуалів. Саме ігровість (меми, флешмоби, емодзі, рейтинги, челенджі) забезпечує їхню привабливість, емоційне залучення, перформативність та здатність швидко поширюватися у спільноті, водночас зберігаючи стабілізуючу функцію для колективних емоцій. Ритуальність у мережевій політичній комунікації виконує специфічний комплекс функцій: емоційної регуляції, соціальної консолідації, підтримання групової ідентичності, маркування меж «свій / чужий», перформативного самовираження, швидкої комунікативної координації, відтворення й трансформації культурних смислів, ігровізації комунікації, емоційно-психологічної підтримки, стабілізації взаємодії та генерації нових типів комунікативних особистостей. На цьому ґрунті формується бурлескна метамовна комунікативна особистість, яка оперує іронією, самоіронією, мовною грою та карнавальністю, і перетворює політичний ритуал на простір метамовної рефлексії та креативного переосмислення владних наративів. Порівняльний аналіз традиційного та мережевого ритуалу дозволив окреслити низку параметрів, за якими відбувається зміна комунікативної парадигми: від сакральності до ігровості, від стабільності до варіативності, від жорсткої регламентації до гнучких сценаріїв участі, від вертикально організованої ритуальної практики до горизонтально розподілених практик мережевої взаємодії. Це свідчить про поступовий перехід від класичної ритуалізації політичної комунікації до мережевого ритуалу-гри як домінантної форми символічного конструювання політичної реальності. **Перспективи** подальших досліджень вбачаємо у кількох напрямках: корпусний і кількісний аналіз українського мережевого політичного дискурсу (соціальні мережі, онлайн-ЗМІ, відеоплатформи) з метою статистичного виявлення та типологізації ритуальних шаблонів, маркерів і жанрів; мультимодальний аналіз ритуальності, що передбачає врахування не лише вербального, а й візуального, аудіального та графічного вимірів (емодзі, меми, відеоформати, сторіз, стріми), які є невід'ємними компонентами мережевого ритуалу; порівняльні студії ритуальності в українському політичному дискурсі та дискурсах інших країн (зокрема в умовах війни, криз, передвиборчих кампаній), що дозволить окреслити універсальні й національно специфічні моделі мережевої ритуалізації; дослідження маніпулятивного потенціалу ритуальності у мережі, зокрема використання ритуальних практик для формування політичних міфів, мобілізації електорату, легітимації або делегітимації політичних акторів, конструювання «ворожих» образів; поглиблений аналіз бурлескної метамовної комунікативної особистості як нового типу суб'єкта політичної комунікації, зосереджений на її жанровому репертуарі, стилістичних ресурсах та впливі на масову свідомість і політичні уявлення; інтердисциплінарні дослідження на перетині лінгвістики, соціальної психології, медіазнавства, політичної науки й культурології, що дадуть змогу глибше осмислити ритуальність як механізм адаптації суспільства до умов постійної цифрової присутності та інформаційних криз. Таким чином, ритуальність у мережевій політичній комунікації постає не лише об'єктом опису, а й ключем до розуміння трансформації сучасної публічної сфери, механізмів формування політичних смислів і нових моделей комунікативної поведінки в цифрову добу.

Л і т е р а т у р а

1. Нівня Г. О. Ритуал як символічна форма соціальної комунікації : дис. ... канд. філос. наук: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2018. 243 с. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eb781c15-0d44-472d-80e5-5b350c68f9ae/content>
2. Нерян С. О. Полілогізм комунікації в соцмережах : форми і жанри. *Діалог : Медіа-студії*. 2018. № 24. С. 129–141.
3. Полякова Т. Л. Лінгвостилістичні характеристики жанру твітінг в англomовній політичній інтернет-комунікації : автореф. дис. ... канд. філол. навк. Харків, 2014. 20 с.
4. Стрій Л. І. Політичний ритуал : вербальні та невербальні складники. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса : ВД "Гельветика", 2017. Спец. вип. С. 204 – 206.
5. Трубча Г. М. Психо- і нейролінгвістична специфіка освітянського мережевого дискурсу : евристичне моделювання : дис. ... д-ра філол. наук. Одеса, 2025. 740 с.
6. Caillois R. Games and Men : *Articles and Essays on the Sociology of Culture*. Board of Trustees of the University of Illinois. 2011. pp. 157–186.

7. Huizinga, J. *Homo Ludens : A Study of the Play-Element in Culture*. London: Routledge & Kegan Paul, 1949. 454 p.
8. Kyriakidis E. Rituals, Games and Learning. In : *Renfrew C, Morley I, Boyd M, eds. Ritual, Play and Belief, in Evolution and Early Human Societies*. Cambridge University Press: 2017. pp. 302 – 308.
9. Tylor Edward Burnett. *Primitive Culture*. L., 1871. 464 p.

References

1. Nivnia, H. O. (2018), *Ritual as a symbolic form of social communication* [Rytual yak symbolichna forma sotsialnoi komunikatsii]. Candidate's thesis. Odesa : The State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky". Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eb781c15-0d44-472d-80e5-5b350c68f9ae/content>
2. Neryan, S. O. (2018), *Polylogism of communication in social networks: forms and genres*. *Dialogue: Media Studies* [Polilohizm komunikatsii v sotsmerezkhakh: formy i zhanry. Dialoh : Media-studii], (24), pp. 129–141.
3. Poliukova, T. L. (2014), *Linguostylistic characteristics of the genre of tweeting in English-language political internet communication*. [Lingvostylistychni kharakterystyky zhanru tvitting v anhlo movnii politychnii internet-komunikatsii]. Abstract of PhD thesis. Kharkiv. 20 p.
4. Strii, L. I. (2017), *Political ritual : verbal and non-verbal components*. *Odesa Linguistic Bulletin*. [Politychnyi rytual: verbalni ta neverbalni skladnyky. Odeskyi lnhvistychnyi visnyk], Special issue, pp. 204–206.
5. Truba, H. M. (2025), *Psycho- and neurolinguistic specifics of educational network discourse: heuristic modelling* [*Psykhо- i neirolynhvistychna spetsyfika osvitatskoho merezhevoho dyskursu: evrystychnе modeliuвання*]. Doctoral thesis. Odesa.
6. Cailliois, R. (2011), *Games and Men: Articles and Essays on the Sociology of Culture*. Board of Trustees of the University of Illinois, pp. 157–186.
7. Huizinga, J. (1949), *Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture*. London: Routledge & Kegan Paul.
8. Kyriakidis, E. (2017), *Rituals, Games and Learning*. In: Renfrew, C., Morley, I. and Boyd, M. (eds.) *Ritual, Play and Belief in Evolution and Early Human Societies*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 302–308.
9. Tylor, E.B. (1871), *Primitive Culture*. London.

STRII L.,

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Applied Linguistics;
Odesa I. I. Mechnikov National University; 2 Zmiienska Vsevoloda St., Odesa, 65082, Ukraine
e-mail: strijludmila@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-9785-588X>

KISHCHENKO A.,

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Applied Linguistics;
Odesa I. I. Mechnikov National University; 2 Zmiienska Vsevoloda St., Odesa, 65082, Ukraine
e-mail: llallaki3005@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-1206-6106>

RITUALITY AS A FEATURE OF PUBLIC COMMUNICATION: BASED ON POLITICAL SPEECHES

Summary. The article explores the semiotic parameters of rituality as a characteristic feature of public communication, focusing on the material of political speeches and their functioning within networked (online) discourse. The **relevance** of the study lies in the fact that in the modern world a politician's personal brand has become an integral part of their public image, and this brand is largely constructed through ritual practices and symbolic actions. In the digital era, rituality acquires new meanings, forms, and manifestations: traditional political ceremonies are increasingly transformed into networked ritual-games embedded in online communication, significantly influencing both individual and collective consciousness. The study sets out and solves several **research tasks**: identifying the key semiotic components of rituality based on political speeches; describing the ritual character of political communication in offline and online modes; conducting semiotic and linguistic analysis of inaugural practices and speeches of Ukrainian politicians; outlining current trends in the transformation of ritual within networked political discourse and the specificity of its sacralisation and desacralisation. The **object** of the research is Ukrainian political public and online communication, while the **subject** is rituality as a complex of semiotic, discursive, and communicative-pragmatic characteristics of political speeches. The **methodological basis** includes the semiotic approach to political discourse, elements of discourse analysis, contextual-interpretative and component analysis, which allow for identifying symbolic codes of rituality, describing ritual genres, and interpreting their functions and strategies in public communication. The article clarifies the definition of ritual as a symbolic form of social behaviour that systematises the sphere of emotions and proposes an original understanding of ritual communication online as a stereotyped, repetitive, culturally entrenched form of digital interaction oriented not so much towards transmitting new information as toward emotional stabilisation, maintaining social ties, and reproducing shared identity. It is demonstrated that a key distinction between rituality in traditional and networked communication lies in the game component, which facilitates the transition from sacred ritual to networked ritual-game and contributes to the emergence of a burlesque metalinguistic communicative persona as a characteristic subject of contemporary political online discourse. The study outlines the main features and functions of rituality in political communication (formalisation of symbolic actions, ceremoniality, performativity, integrativity, ideologicity, declarativity) and shows how they transform under conditions of online interaction—through memeticity, virality, low entry threshold, gamification, and emotional-psychological support. The **conclusions** open new prospects for further research into rituality in Ukrainian networked political discourse, particularly in the areas of corpus, multimodal, and interdisciplinary analysis.

Keywords: political communication, ritual, political speeches, rhetoric, network discourse.

Статтю отримано 25.10.2025 р.